

Prof. zw. dr hab. Małgorzata Sekułowicz
Instytut Pedagogiki Specjalnej
Dolnośląska Szkoła Wyższa

Wrocław, 30 sierpnia 2016 r.

**Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego
dr. Remigiusza Kijaka w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk
społecznych w dyscyplinie pedagogika**

Niniejsza recenzja została przygotowana zgodnie z treścią art. 16, pkt. 1 i 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późn. zm.). Według tej ustawy, ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego podlegają: *„osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, które powinny stanowić znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej”*. Ocenie podlega również *aktywność naukowa lub artystyczna* Kandydata.

Art. 16 ust. 3 Ustawy zobowiązuje do oceny Kandydata we wskazanych obszarach zgodnie z kryteriami oceny ujętymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165).

1. Etapy rozwoju naukowego i przebieg kariery zawodowej dr. Remigiusza Kijaka

Dr Remigiusz Kijak jest absolwentem studiów magisterskich na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy na kierunku pedagogika oraz absolwentem studiów licencjackich na drugim kierunku studiów, praca socjalna, w tej samej uczelni. Już podczas studiów był aktywny naukowo, co zostało dostrzeżone przez władze Uniwersytetu oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej w postaci stypendiów Ministra Edukacji Narodowej i rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego na rok akademicki 2003/2004. Ponadto dr Kijak otrzymał nagrodę *Primus Inter Pares* w 2004 roku, zajmując 10. miejsce wśród najlepszych studentów w kraju. W 2004 roku Habilitant rozpoczął studia doktoranckie na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. W roku 2008 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego przyznało mu

środki finansowe w postaci grantu na badania związane z pracą doktorską, realizowaną pod opieką naukową prof. zw. dr hab. Krystyny Marzec-Holki. Praca badawcza realizowana w ramach studiów doktoranckich zaowocowała w roku 2009 obroną dysertacji pt. *„Styl wychowawczy rodziców a doświadczenia seksualne młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym”*. Po obronie pracy doktorskiej dr Kijak podjął pracę na stanowisku adiunkta w Katedrze Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, a następnie od 1 października 2010 roku rozpoczął pracę w Instytucie Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, gdzie nadal aktywnie pracuje naukowo oraz dydaktycznie i organizacyjnie.

2. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych dr. Remigiusza Kijaka po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, zgodnie z kryteriami oceny w postępowaniu habilitacyjnym wskazanymi w § 3. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165)

Zgodnie z dostarczoną przez dr. Remigiusza Kijaka dokumentacją, na jego dorobek (przedłożony do oceny) składają się następujące pozycje:

- 3 monografie autorskie,
- 1 monografia autorska powstała w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską pt. „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”
- 1 monografia współautorska powstała w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską pt. „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”
- opracowania redaktorskie 4 numerów dwóch czasopism wydawanych przez Instytut Rozwoju Służb Społecznych,
- 1 redakcja książki wieloautorskiej,
- 10 artykułów, w tym 7 opublikowanych w czasopismach i 3 rozdziały opublikowane w monografiach wieloautorskich.

Przedstawiony do oceny dorobek jest obszerny, zawiera liczne teksty o zróżnicowanym charakterze. Są to publikacje badawcze, ale też teksty o charakterze przeglądowym i publicystycznym.

W swoim dorobku naukowo-badawczym Habilitant wyodrębnił trzy podstawowe obszary:

1. obszar dotyczący seksualności człowieka z niepełnosprawnością intelektualną;

2. obszar dotyczący dorosłości osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną;
3. obszar dotyczący starości, w tym także osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Wszystkie trzy obszary badawcze uprawiane przez Habilitanta należą do kontrowersyjnych, budzących wiele wątpliwości, a nade wszystko w niewielkim stopniu – w takim szerokim zakresie, jaki proponuje to dr Kijak – rozpoznane badawczo. Dorobek ten jest spójny, a treści pomiędzy obszarami wzajemnie przenikają się, czyniąc go jednorodnym.

W ramach pierwszego obszaru badawczego, dotyczącego seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną, powstały liczne publikacje, a wśród nich ważne miejsce zajmuje poszerzona praca doktorska opublikowana w 2010 roku pod tytułem *„Seks i niepełnosprawność. Doświadczenia seksualne osób z niepełnosprawnością intelektualną”*. Praca ma nowatorski charakter ze względu na tematykę poruszaną w badaniach. Jako, że była już oceniana dość wnikliwie (dwie recenzje: jedna w toku przewodu, druga wydawnicza) nie będę jej odrębnie analizować. Tym niemniej muszę się odnieść do treści zawartych w konkluzji badań. Autor pisze: *„Konkluzją pracy było stwierdzenie, iż osoby z niepełnosprawnością intelektualną mają potrzeby seksualne, jednak z uwagi na brak oddziaływań edukacyjnych mają też niewielki poziom wiedzy z tego zakresu, a tym samym ich doświadczenia seksualne są ograniczone, częściej mogą doświadczać zachowań przemocowych, częściej mogą być narażone na wykorzystanie seksualne”*. Oczywiście zgadzam się z takim stwierdzeniem, jednak nie widzę w tym nic odkrywczego, gdyż wszyscy specjaliści, a może także osoby nie związane z tym obszarem tematycznym, posiadając dość uogólnioną wiedzę dojdą do tych samych konkluzji. Zabrakło mi głębszej refleksji, dlaczego tak jest i jak temu zaradzić, pomimo tego, że wiedza na temat niepełnosprawności, w tym szczególnie intelektualnej, jest znacząco większa niż jeszcze przed kilkoma laty.

Zdecydowanie lepiej problem został opisany i zinterpretowany w drugiej monografii, usytuowanej w tym samym obszarze dociekań badawczych Habilitanta pt. *„Seksualność człowieka z niepełnosprawnością intelektualną a rodzina”* opublikowanej w 2014 r. Widoczna jest wyraźnie większa dojrzałość Autora. Uzyskane wyniki badań mogą stanowić ważne źródło wiedzy na temat seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale też stanowić pomoc dla terapeutów i wszystkich tych osób z kręgu rodziny, których zadaniem jest nieść pomoc rodzinie, w tym także w budowaniu świadomości rodzicielskiej. W moich doświadczeniach badawczych, a także z bezpośrednich kontaktów z rodzicami wynika, że lęk przed dorosłością i zmierzenie się z seksualnością własnego niepełnosprawnego dziecka jest ogromnym wyzwaniem, trudnym do pokonania. Autor we wprowadzeniu do monografii wskazuje potencjalnych jej odbiorców. Są to, jego zdaniem, głównie profesjonaliści usytu-

wani w różnych dziedzinach wiedzy. Do tej grupy dodałabym także rodziców. Pomimo tego, że książka ma charakter empiryczny, to uważam, że zwłaszcza część teoretyczna może być dobrym źródłem dla budowania wiedzy opiekunów. Monografia zarówno w warstwie teoretycznej, jak też empirycznej nie budzi zastrzeżeń, a opis procedury badawczej i jego ugruntowanie teoretyczne jest poprawne i wyczerpujące. W obszarze poświęconym analizom seksualności osób z niepełnosprawnością znalazł się też artykuł indeksowany w bazie *Journal Citation Reports* i wysoko punktowany (20 pkt.) przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego pt. „*The Sexuality of Adults with Intellectual Disability in Poland*”, opublikowany w czasopiśmie *Sexuality and Disability* w roku 2013. To duży sukces Habilitanta, że artykuł został opublikowany w tym czasopiśmie, zwłaszcza, że nie jest to częste w pedagogice.

W pierwszym obszarze badawczym znalazł się też ciekawy artykuł poświęcony opiniom nauczycieli na temat seksualności osób z niepełnosprawnością pt. „*Opinie nauczycieli na temat seksualności osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną*”. Podobnie jak poprzednie, jest to artykuł ciekawy, szczególnie, wobec kontrowersji społecznych jakie wzbudza problem seksualności osób z niepełnosprawnością, a zwłaszcza problem – jak uczyć seksualności. Artykuł pokazuje, jak zróżnicowane, często skrajne, opinie mają nauczyciele. To, czego zabrakło mi w jego tekście (i co, niestety, powtarza się w innych pracach w recenzowanym dorobku), to mało satysfakcjonujące wnioski z badań. Autor nie prezentuje głębszych refleksji, jak zaradzić opisywanej sytuacji, jakie kroki poczynić w celu poprawy wiedzy i nastawienia nauczycieli wobec problemu seksualności podopiecznych; nie szuka głębszych wyjaśnień dla oceny uzyskanych wyników badań.

Wśród przedłożonych do recenzji tekstów znalazł się też artykuł pt. „*Wybrane aspekty seksualności osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną – socjohistoryczny kontekst rozważań*”. Ma on charakter przeglądowy i popularyzatorski, ale z racji tego, że problem nadal nie jest w pełni rozpoznany, może być dobrym źródłem wiedzy dla studentów i rodziców. Równie ciekawym źródłem wiedzy na temat rodzinnych uwarunkowań seksualności jest artykuł pt. „*Rodzinne uwarunkowania seksualności osób niepełnosprawnych*”. Warto w tym miejscu podkreślić, że dr Remigiusz Kijak dobrze porusza się w obszarze wielu teorii psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych i dobrze przenosi je na grunt własnych zainteresowań badawczych. Tak też jest w przypadku tekstu poświęconego rodzinie. To nie tylko analiza uwarunkowań seksualności osób z niepełnosprawnością, ale też przegląd różnych teorii systemowego rozumienia rodziny. Stąd, pomimo, że jest to tekst przeglądowy, a nie badawczy, może być przydatny dla wielu osób, zwłaszcza studentów kierunków pedagogicznych, psychologicznych i pokrewnych.

Kolejny tekst poświęcony problemowi seksualności osób z niepełnosprawnością, to artykuł pt. *„O potrzebie miłości w kontekście seksualności dorosłych osób z niepełnosprawnością”*. Artykuł pomimo ciekawego tytułu rozczarowuje. Ma popularyzatorski charakter. Autor przybliżył wyniki własnych badań, tym niemniej tekst bez opisu założeń metodologicznych nie może być uznany za poprawny. Ponadto nie ma zakończenia, dyskusji wyników, podsumowania. Jest napisany bez przemyślenia jego treści. To tekst mało dojrzały i szkoda, że Habilitant wśród wielu innych znajdujących się w przedłożonym do recenzji wykazie publikacji ten właśnie tekst przedstawił do oceny.

Niestety nie w pełni satysfakcjonuje kolejna praca dr Kijaka pt. *„Prostytucja wśród kobiet niepełnosprawnych intelektualnie”*. O ile obszar tematyczny jest ciekawy, a przytoczone sylwetki prostytuujących się kobiet z niepełnosprawnością intelektualną stanowią dobrą ilustrację tego poważnego społecznie problemu, o tyle sam sposób jego przygotowania jest mało zadowalający. Jak sam Autor zaznaczył: „podjęte w niniejszym opracowaniu analizy mają charakter wstępny”, i to się potwierdza podczas jego czytania i analizowania. Nie wiem, czy jest to materiał empiryczny, czy tekst popularyzatorski, gdyż podobnie jak w poprzednim artykule tu także nie ma opisu własnych założeń badawczych. Można tekst potraktować jedynie jako przeglądowy. Szkoda, gdyż ma także nowatorski charakter z racji podejmowanej problematyki. Można jedynie przypuszczać, że Habilitant w niedalekiej przyszłości powróci do tego obszaru problemowego i rozpozna go badawczo zgodnie z wymaganiami metodologicznymi. Powtarza się też kwestia mało satysfakcjonującego podsumowania i wniosków końcowych. Niestety, są one pobieżne, mało wyczerpujące problem. Można odnieść wrażenie, że Autorowi zabrakło już sił na napisanie refleksji końcowej, co w moim przekonaniu znacząco obniża jakość całego artykułu.

Podobne spostrzeżenia nasuwają się podczas czytania artykułu pt. *„Tabu seksualne. Rodzice wobec seksualności własnych dzieci niepełnosprawnych intelektualnie”*. Jest to tematyka niezwykle ważna społecznie, gdyż zagadnienia dorastania i dorosłości – w tym też seksualności dzieci z niepełnosprawnością intelektualną – stanowią poważny problem adaptacyjny i swoiste tabu, o czym już pisałam powyżej przy opiniowaniu monografii autorskiej dr. Kijaka. Niestety przedłożony mi do recenzji tekst także nie satysfakcjonuje. W odróżnieniu od monografii jest bardzo powierzchowną analizą problemu, i podobnie jak wcześniej opiniowane teksty zawiera błędy metodologiczne. Trudno jest ustalić jakie teorie stanowiły podłoże do przeprowadzenia badań, jaki zadanie postawił sobie Habilitant, kogo badał i do jakich wniosków doszedł. Jedynie zadowalające jest podsumowanie, które zawiera ustrukturalizowane konkluzje końcowe.

Przedłożone mi do recenzji teksty ulokowane w obszarze analiz seksualności osób z niepełnosprawnością mają niejednorodny charakter. Część z nich to bardzo dobre teksty opublikowane w prestiżowych, nie tylko polskich czasopismach. Są to artykuły badawcze i to one przede wszystkim mają dużą wartość naukową. Pozostałe są jeszcze mało dojrzałymi (co prawdopodobnie wiąże się z postępującym nabywaniem doświadczeń badawczych, jako, że są to teksty wcześniej opublikowane przez Habilitanta). Natomiast to, co dobrze prognozuje na przyszłość, to wyraźnie widoczny progres, jeśli chodzi o jakość recenzowanych artykułów. Zarówno w warstwie teoretycznej jak też metodologicznej i badawczej są one coraz dojrzałsze i bardziej przemyślane, mają pogłębiony charakter.

Drugi obszar wyodrębniony przez Habilitanta dotyczy dorosłości osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną i w tym obszarze lokuje się pozycja monograficzna stanowiąca podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Zostanie ona oceniona odrębnie. Ponadto do recenzji został przedłożony tekst będący rozdziałem w monografii wieloautorskiej pt. *„Kontrolująca funkcja systemu pomocy społecznej jako przeszkoda w osiągnięciu niezależności życiowej przez dorosłe osoby z głębszą niepełnosprawnością intelektualną”*. Habilitant w tym tekście podejmuje dyskusję nad rolą pomocy społecznej realizowanej w odniesieniu do dorosłych osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Dysonans, jaki się pojawia pomiędzy opresyjnym modelem opieki i modelem wynikającym z *empowermentu*, jako teorii wpisującej się w budowanie samodzielności tych osób, może być przyczynkiem do szerszej dyskusji społecznej na ten temat. Można go polecić osobom zajmującym się zarówno badawczo jak też praktycznie pomocą społeczną dla osób niesamodzielnych, w tym z niepełnosprawnością intelektualną. Szkoda tylko, że jak w wielu innych tekstach podsumowanie jest niesatysfakcjonujące, powierzchowne. Ponownie odnoszę wrażenie, jakby było napisane w pośpiechu, bez przemyślenia. Szkoda, bo obniża to jakość artykułu, o czym piszę po raz kolejny.

Trzeci obszar to badania i analizy obejmujące problem starzenia się, starości, w tym też starości osób z niepełnosprawnością intelektualną. Najważniejszą pozycją przedłożoną do recenzji jest monografia współautorska pt. *„Starość, między diagnozą a działaniem”*. W książce zostały poruszone bardzo ważne społecznie problemy funkcjonowania osób starszych oraz specyfika pomocy i pracy z tymi ludźmi. Tematyka jest tym bardziej ważna, że polskie społeczeństwo starzeje się, a wiedza na temat wsparcia społecznego osób starszych i rozumienia ich potrzeb jest niewystarczająca. Książka Remigiusza Kijaka i Zofii Szaroty znacząco tę wiedzę poszerza, zwracając uwagę na najistotniejsze problemy osób starszych. Jest to typowy przegląd wiedzy, w tym badań nad starością z uwzględnieniem danych

demograficznych. Książka jest dobrym źródłem wiedzy dla studentów i osób zajmujących się problemami pomocy społecznej.

Podobną rolę może pełnić kolejna monografia autorska habilitanta pt. „*Niepełnosprawność intelektualna. Między diagnozą a działaniem*”. Treści zawarte w tej pozycji mogą poszerzać wiedzę studentów, nie tylko dotyczącą specyfiki niepełnosprawności intelektualnej, ale też wielu aspektów opieki, pomocy i zatrudnienia tych osób. Autor wskazuje też na akty prawne (niestety bardzo często zmieniane) istotne dla tej opieki oraz w zatrudnianiu niepełnosprawnych intelektualnie. Książka może być pomocna w pracy pracowników socjalnych i przygotowaniu pracodawców do zatrudniania osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Analizując, zgodnie z rozporządzeniem, inne działania Habilitanta (*autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych*) należy podkreślić Jego dużą aktywność w tej kwestii. Dr Kijak jest redaktorem wielu prac zbiorowych i monografii w czasopiśmie. Jego dorobek publikacyjny został oceniony wymiernymi wartościami liczbowymi. Według dokumentacji dostarczonej przez Habilitanta Jego Impact Factor (IF) aktualnie wynosi 1,692. Łączna punktacja wszystkich prac dr. Kijaka według listy MNiSW na dzień sporządzania wniosku wyniosła 278 punktów. Indeks cytowań według bazy *Web of Science* wynosi 6, a indeks Hirscha wynosi 4, zaś według *Harzing Publish or Perish* indeks cytowań wynosi 40, a indeks Hirscha 3. W bazie *Google Scholar* liczba cytowań prac wynosi 46, indeks Hirscha wynosi 4. Tym samym Habilitant spełnia wymagania zgodnie z kryteriami oceny ujętymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165)

Oceniając osiągnięcia Habilitanta na polu „*kierowania międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach*” przyznać trzeba, że dr Kijak jest niezwykle aktywnym młodym badaczem. Był wykonawcą i współautorem prac w ramach kilku badawczych projektów międzynarodowych i krajowych. Należą do nich:

1. Udział w międzynarodowym projekcie badawczym: Grant Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji – Leonardo da Vinci Project, 2010–2013;
2. Udział w międzynarodowym projekcie badawczym: Grant Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji – Leonardo da Vinci Project People (VESTA), 2012–2014;
3. Udział w krajowym projekcie badawczym: Projekt Rozwojowy Narodowego Centrum Badań i Rozwoju 2009–2012;

4. Udział w międzynarodowym projekcie badawczym: Erasmus+ programme 2014–2016;
5. Udział w trwającym międzynarodowym projekcie badawczym: Erasmus+ programme, 2014–2017;
6. Udział w międzynarodowym projekcie dotyczącym opracowania standardów związanych z przystosowaniem muzeów do potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną.

W ramach programu Erasmus+ w roku 2013 dr Kijak realizował tygodniowy wyjazd, podczas którego prowadził wykłady dla studentów Wydziału Edukacji Litewskiego Uniwersytetu Edukologicznego w Wilnie, jak również dla nauczycieli i rodziców w „Vermeš” Catholic High School w Wilnie. Ponadto w ramach realizowanych projektów badawczych odbył 10 wizyt studyjnych (Szwecja, Litwa, Czechy, Austria, Wielka Brytania), podczas których omawiał założenia projektowe, prowadził konsultacje merytoryczne, prezentował rezultaty prowadzonych przez siebie projektów badawczych.

Za swoją działalność naukową był wielokrotnie nagradzany. Są to następujące nagrody:

- Nagroda Indywidualna III stopnia Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy za wyróżniające osiągnięcia naukowe w 2009 roku
- Nagroda zespołowa dydaktyczna I stopnia Rektora Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego za osiągnięcie naukowe w 2012 roku, jakim było współautorstwo książki pt. *„Opieka położnicza nad pacjentkami niepełnosprawnymi”* pod red. B. Mazurkiewicz i E. Dmoch-Gajzlerskiej
- Wyróżnienie Dziekana Wydziału Pedagogicznego za największą liczbę punktów parametryzacyjnych w 2013 roku
- Nagroda Rektora za największą liczbę punktów parametryzacyjnych na Wydziale Pedagogicznym w 2013 roku
- Nagroda Rektora za największą liczbę punktów parametryzacyjnych na Wydziale Pedagogicznym w 2014 roku

Dr Remigiusz Kijak jest członkiem rad naukowych, kolegów redakcyjnych i stałym recenzentem kilku polskich czasopism: *„Niepełnosprawność i Rehabilitacja”*, *„Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Paedagogica”*, *„Położna. Nauka*

i Praktyka”, „*Seksuologia Polska*”, „*Konteksty Pedagogiczne*”. Jest recenzentem prac naukowych i członkiem rad redakcyjnych w 2 czasopismach międzynarodowych: „*International Journal of Social Science Studies*” i „*International Education Studies*”. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogiki Specjalnej, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego oraz Członkiem Rady Naukowej Instytutu Rozwoju Służb Społecznych.

3. Ocena osiągnięcia naukowego, stanowiącego podstawę postępowania habilitacyjnego dr. Remigiusza Kijaka

Za osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę postępowania habilitacyjnego dr Remigiusz Kijak uznał wyniki badań nad sytuacją dorosłych osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, które zostały opublikowane w monografii autorskiej pt. „*Dorośli z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jako partnerzy, małżonkowie i rodzice*”. Książka ukazała się w 2016 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i liczy 320 stron. Recenzentami byli: prof. zw. dr hab. Iwona Chrzanowska i prof. zw. dr hab. Stanisław Kowalik.

Temat, który podjął w swoich badaniach Habilitant nie tylko nie należy do łatwych, ale też jest nadal na tyle kontrowersyjny, że niewielu badaczy go podejmuje. Dr Kijak nie zraził się tym i dzięki jego zainteresowaniom i wcześniejszym eksploracjom badawczym powstała książka, w której poruszone zostały wątki delikatne, bardzo intymne, a przez to trudne, ale z punktu widzenia dobrostanu osób z niepełnosprawnością intelektualną bardzo ważne. To książka, która przełamuje wiele stereotypów dotyczących tych osób. To książka, która otwiera wiele nierozwiązanych problemów dorosłego życia osób z niepełnosprawnością i poważnymi ograniczeniami wynikającymi z tego powodu.

Monografia została napisana w tradycyjny sposób, co oznacza, że zawiera część teoretyczną, metodologiczną i badawczą. Jest przykładem wykorzystania, i to z dobrym skutkiem, paradygmatu jakościowego, interpretatywnego.

Cześć teoretyczna monografii, to uporządkowany, przejrzysty opis założeń teoretycznych społecznego usytuowania osób z niepełnosprawnością. Zasadnym jest oparcie się na trzech ważnych koncepcjach teoretycznych (niezależnego życia Eda Robertsa, społecznego zakotwiczenia Aleksandry Grzymały-Kozłowskiej, waloryzacji roli społecznej Wolfa Wolfensbergera), które zakładają możliwość budowania autonomii i normalizacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Autor nie czyni tego bezkrytycznie. Opisując kształtowanie się dorosłości tych osób wskazuje na różnorodne dylematy i utrudnienia z tym związane. Zwraca

uwagę na wiele barier i niepowodzeń jakie wynikają z deficytu, które mają znaczenie dla rzeczywistości społecznej dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Porusza niezwykle trudne i dla wielu nieakceptowalne tematy małżeństwa i rodzicielstwa osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Książki, które są podstawą do ubiegania się o kolejny stopień naukowy muszą spełniać jedno zasadnicze kryterium. Muszą być nowatorskie i muszą wnosić nową wiedzę. Już w części teoretycznej pozycja przeze mnie recenzowana spełnia ten warunek. Przede wszystkim porządkuje dotychczasową wiedzę i znacząco ją poszerza, uwypuklając wątki pomijane. Zaproponowany przez Habilitanta przegląd dotychczasowej wiedzy na temat partnerstwa, małżeństw i rodzicielstwa osób z niepełnosprawnością intelektualną, ma interdyscyplinarny wymiar. Autor przedstawia wyniki badań, zarówno pozytywnie, jak też negatywnie (wynikające z utrudnień funkcjonalnych) postrzegających problem budowania relacji partnerskich, małżeńskich, realizowania roli rodzicielskich i barier uniemożliwiających powstawanie tych relacji. Mam jedną uwagę do tej części (ale także i do pozostałych). Habilitant dość często powołując się na wielu autorów, stosuje tzw. cytowania z „drugiej ręki”. Nie można pochwaląc takiego postępowania, gdy nie stanowi problemu dotarcie do materiałów źródłowych, autorskich; zwłaszcza, gdy dotyczy to prac polskich.

Rozdział poświęcony założeniom badań własnych jest napisany poprawnie, nie budzi wątpliwości. Autor przejrzysto zaprezentował cel badań oraz problematykę badawczą. Wyczerpująco opisał strategię badań. Niepotrzebnie w tekście na stronach od 136 do 140 zamieścił obszerną i mało czytelną tabelę z charakterystyką badanych par. Można było te informacje zamieścić w aneksie. Zupełnie niepotrzebnie też epatuje liczbą godzin jakie poświęcił na przeprowadzenie badań. To samo tyczy się odległości jakie musiał pokonać w celu odnalezienia par, które wyraziły zgodę na przeprowadzenie wywiadów. To jest oczywiste, że badacz zmuszony jest czasami do znacznego wysiłku, jeśli zależy mu na uzyskaniu rzetelnych wyników podjętych badań.

Część empiryczna monografii to opis biografii ze wszelkimi uwarunkowaniami indywidualnymi i społecznymi oraz przybliżenie metaforycznie nazwanych portretów badanych osób w kontekście ich relacji partnerskich i rodzicielskich. Przywołane w tej części pracy wypowiedzi badanych osób z niepełnosprawnością intelektualną pokazują wiele nieodkrytych wcześniej problemów tkwiących w ich trudnym życiu w relacji małżeńskiej bądź partnerskiej. Uświadamiają, jak poważne kłopoty wynikają z posiadania dzieci, a jednocześnie, jak istotną rolę odgrywa w ich życiu posiadanie partnera i potomstwa. To, w moim przekonaniu, jeden z najważniejszych wniosków z przeprowadzonych przez Habilitanta badań.

Omawiana książka przełamuje dość powszechny podgląd na niemożność posiadania rodziny przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Wprawdzie, jak pisze Autor: „*wiele badanych matek i ojców niepełnosprawnych intelektualnie przeżywa codzienny stres związany z rodzicielstwem. Rodzice niepełnosprawni mają mniejsze zdolności rodzicielskie, łatwiej popadają w stres i frustrację, złość i zwątpienie we własne siły. Często odczuwają bezradność w podejmowanych wysiłkach wychowawczych*”, tym niemniej książka przełamuje tradycyjny, ugruntowany społecznie wizerunek niepełnosprawnych intelektualnie jako osób zupełnie pozbawionych umiejętności życia w diadzie i bez prawa do posiadania dzieci. Książka jest ważnym przyczynkiem do zmiany takiego nastawienia. Jest potrzebna do edukowania osób odpowiedzialnych za wsparcie społeczne, które jest niezbędne w pomocy rodzinom chronionym. Może być doskonałym kompendium wiedzy dla młodych adeptów pedagogiki, psychologii, socjologii, pracy socjalnej. Monografia ma dużą wartość aplikacyjną, ale też edukacyjną, dlatego powinna być jak najszerszej upowszechniona, nie tylko wśród profesjonalistów, ale także, a może przede wszystkim, wśród osób nie znających problemu. Powinna być źródłem wiedzy dla rodziców, nadal postrzegających dorosłe osoby z niepełnosprawnością jako dzieci, pozbawiając ich nie tylko prawa do dorosłości, ale także do intymności i seksualności.

4. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej dr. Remigiusza Kijaka zgodnie z kryteriami oceny w postępowaniu habilitacyjnym - § 4. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165)

Dr Remigiusz Kijak jest promotorem prac licencjackich i magisterskich, współpracuje przy opracowywaniu koncepcji rozprawy doktorskiej, której opiekunem naukowym jest dr hab. prof. UP Piotr Majewicz, co zostało potwierdzone stosownym pismem.

Dr Kijak był aktywnym współorganizatorem wielu konferencji ogólnopolskich i międzynarodowych. Ponadto łączy wiedzę badawczą z działalnością praktyczną poprzez prowadzenie warsztatów z zakresu seksualności osób z niepełnosprawnością. Zrealizował kilka szkoleń w szkołach specjalnych, ośrodkach pomocy społecznej, warsztatach terapii zajęciowej. Popularyzuje wiedzę w wywiadach radiowych i gazetach lokalnych (np. „*Dziennik Polski*”, Radio Kraków, „*Integracja*”, Niepełnosprawni.pl).

Opis realizowanej współpracy międzynarodowej zamieściłam powyżej, stąd nie powielam już tych treści. Natomiast chciałabym zwrócić jeszcze uwagę na jeden aspekt badawczy, ale też realizowany przez Habilitanta w działalności praktycznej. Jest to pomoc w budowaniu wiedzy na temat niepełnosprawnych intelektualnie kobiet, wśród personelu

medycznego oddziałów ginekologicznych i położniczych. Przygotowanie kobiety do ciąży, uczenie jej prozdrowotnych zachowań, a także przygotowanie do porodu, w obliczu dysfunkcji intelektualnej nie jest zadaniem prostym. Niestety, wiedza personelu medycznego i pomocniczego na temat niepełnosprawności jest nadal niewielka, a tym samym niesienie pomocy – utrudnione. Dr Kijak stara się tę barierę niewiedzy przełamać. Służy temu uczestniczenie w projekcie badawczym, a także współpraca z oddziałami ginekologiczno-położniczymi.

4. Konkluzje końcowe

Moja ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego dr. Remigiusza Kijaka jest jednoznacznie pozytywna. Habilitant spełnia wszystkie kryteria wymagane Rozporządzeniem MNiSW z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. nr. 196, poz. 1165) w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Habilitant ma bogaty dorobek publikacyjny. Posiada publikacje, które są indeksowane *impact factorem*, jest wielokrotnie cytowany, co świadczy o dużym zainteresowaniu badaniami prowadzonymi przez Habilitanta opublikowanymi nie tylko w kraju, ale też w prestiżowych czasopismach zagranicznych. Choć niektóre publikacje oceniłam krytycznie, to moje zastrzeżenia w żaden sposób nie umniejszają wartości całego dorobku publikacyjnego Habilitanta.

To co w moim przekonaniu jest bardzo ważne dla rozwoju dyscypliny, to liczne działania o charakterze międzynarodowym. Aktywność w ramach współpracy badawczej w projektach grantowych, prowadzenie wykładów dla studentów, uczestnictwo w licznych konferencjach poza granicami Polski, znacząco podwyższają jakość przedłożonego dorobku i pokazują, że dr Kijak jest obiecującym młodym naukowcem, który już dzisiaj jest dojrzały do bycia samodzielnym pracownikiem nauki.

Podsumowując, raz jeszcze stwierdzam, że **dorobek dra Remigiusza Kijaka przedłożony mi do recenzji w pełni spełnienia kryteria do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika (art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2013 r. z późn. zm).**

